

SÖZ SÖYLEME SANATI

Jules SENGER

“İnsan yaşamında eylemin değil de, sözün her şeyin başı olduğunu anlıyorum.” Evet, Sophocle, Ulysse’i Philoctète adlı trajedide böyle konuşturmuştu. Gerçekten, söz söyleme veya güzel konuşma sanatı, kitleleri inandırma ve etkilemede, tarihin derinliklerinden günümüze değin önemli bir rol oynamıştır. Söz, hiçbir zaman eylemin yerini tutmamış, fakat kitleleri başkaldırmaya itmiştir. Çiçeron’un dediği gibi, sözlerle nice imparatorluklar kurulmuş, nice kuruluşlar yıkılmıştır. İşte bu söz söyleme sanatıdır ki, ülkelerde, halk arasında dolaşan söylentilere ve hoşnutsuzluğa anlam vermiş, kaynaşan halka kesin bir amaç kazandırmış ve sonuçta devrimlere yol açmıştır.

Kitleler her zaman ve her yerde büyük konuşmacıların coşkun söylevleri karşısında heyecan duymuştur. Çünkü söz söyleme sanatı akla olduğu kadar duyguya da seslenmektedir. Böylece bu sanat kendini en uyuk kişiye, en vurdum duymaz kişiye kabul ettirmektedir.

Güzel konuşma sanatı-yüzyıllar boyu değişikliklere uğramış olmakla birlikte-ortak yaşamda saygınlığından hiçbir şey yitirmemiştir. Söz söyleme sanatı, çağdaş yöntemlerden yararlanarak, egemenliğini eleştiren yoksun kitleler üzerinde halâ sürdürebilmektedir. Nitekim, kimi ulusları en korkunç felâketlere sürükleyen yine hitabet sanatı olmamış mıdır?

Böylesine bir güçten yararlanan bu sanat, kökeninden alınarak bir inceleme konusu yapılmıştır. Bu inceleme güzel konuşma sanatının (rèthorique, belagat) doğuşuna neden olmuştur. Bu sanat, konuşmaya veya söyleme mümkün olduğunca etkinlik kazandırmayı amaçlayan kuralların bütünü anlamına gelmektedir.

Söz söyleme (hitabet) sanatı aynı zamanda bir edebiyat kolu haline gelmiş ve eğitimde saygı duyulan bir yere ulaşmıştır. Güzel konuşma sanatı bu çağın başlarına değin genel kültür için vazgeçilmez bir bilgi olarak kabul ediliyordu. Bugün, bu sözcük, lafeliğiyle eşanlamlı, kötü bir düşünceyi uyandırıyor kafalarda.

Bununla birlikte, söz söyleme sanatına ilişkin çağdaş yapıtlara başvurduğumuzda, yazarların

aşağıdaki iki noktada birleştiklerini gözlemliyoruz:

1. Günümüzde halka seslenmek, yaşamda giderek daha büyük bir rol oynamaktadır.

2. Okullarda verildiği kadarıyla eğitim, geleceğin konuşmacılarını yetiştirmekten çok uzaktır.

Maurice Garçon, “Essai sur l'éloquence judiciaire”, Adli belagata ilişkin deneme adlı yapıtında bu görüşlerimizi doğruluyor:

“Sözün gitgide önem kazandığı bir çağda yaşıyoruz. Her iktidar gerçekten, en azından ilke olarak, etkilenmesi gereken ve yazılı şeylerden çok konuşma ile elde edilebilen bir çoğunluğa dayanır. Ne yazık ki, söz söyleme sanatının öğretilmesi için hiçbir şey yapılmıyor.”

Aynı yazar, geleceğin avukatlarının, yetiştirilmemiş olarak güç bir mesleğe atılmak zorunda bırakıldığından yakınıyor.

“Hak dağıtan yargıçların, başkalarının haklarını savunan avukatların yetiştirme biçimleri incelendiği zaman, düşüncelerini hemen hemen sözlü olarak dile getirmek zorunda olan bu kişilerin, mesleklerinin icrasına ilişkin hiçbir eğitim görmemiş olduklarını saptıyoruz.

“Orta öğretimde, yazılı nutuk bile sözkonusu değildir. Kompozisyon dersleri yüzeyde kalmaktadır. Öğrenciye anlatım biçimi (üslup) öğretilmeye çalışılacağına, ondan bilgilerini birbiri ardına sıralaması ısrarla istenmektedir. Fakültede profesörler, yasalara açıklanmasına ve yorumlanmasına sıra gelince, doktrin tabloları çizmeye başlarlar, fakat tüm bu bilgileri kullanmak için mantığa ve söz konusu etmedikleri kompozisyon kurallarına başvurmak gerektiğini bilmezler.

“Yine aynı şekilde, vaizlerin yetiştirilmesi için uzunca bir süre sürdürülmüş olan eski hitabet ve belagat derslerinde de durum aynıdır. Yıllar boyunca, halka söz söyleme sanatı üzerine eğitim gören kişiler, sadece papazlar olmuşlardır. Fakat, o zaman bile çağdaş eğitim ilkelerine göre söz söyleme sanatına yeni bir biçim verileceğine, yılanmış olarak nitelendirilen bu eğitimi kaldırmak için can atılmıştır.”

Yakınları yayınlanan “l'Art de parler au peuple”, Halka seslenen sanatı adlı yapıtında

Henri Maurice de eğitimdeki bu boşluğa şöyle değiniyor:

"Bununla birlikte inanılmayacak olan şey, tüm sanatlar içinde en güç olan bu sanatın en az incelenen sanat olmasıdır. On milletvekilinden dokuzunun konuşma dersi almamış olduğunu söylersek abartmış olur muyuz? Vaizlerin çoğu da mesleklerini icra ederken öğrenmektedir. Güldürü sanatçıları, yani mesleği güldürmek olan kişiler arasında ciddi bir eğitimden geçmiş olanı var mıdır? Adaletin ve gerçeğin savunucularına gelince, onlar sadece ağızlarını açmakla ve ellerinden geldigince konuşmakla yetinmektedir."

Sonuçta, sadece biz yazarlar değil, aynı zamanda yayımcılar olarak bu eksikliği haykırıyor, öğretmen ve eğitimcilere, öğrencilerine söz söyleme sanatını öğretmedikleri için güceniyoruz. Ayrıca onları bu konuda ciddi bir formasyondan yoksun oldukları için de kınıyoruz. Bu eleştirimizi de Fransız Ulusal Eğitim eski Bakanı M. Mallarmé'ye dayandırıyoruz:

"Öyle bir zamanda yaşıyoruz ki, her alanda, "konuşma" etkin bir rol oynamaktadır. Toplumsal sorunları tartışmak ve çözmek için artık yazı değil konuşma kullanılmaktadır. Bunun için de topluluk önünde sorunları tartışacak ve çözümlenecek yetenekli konuşmacılar gerekmektedir. Özellikle demokrasi ile yönetilen ülkelerde buna ivedi bir gereksinme vardır. Okullarda diğer dersleri nasıl okutuyorsak, söz söyleme sanatı ve bilimini de etkin bir biçimde öğrencilerimize öğretmek zorundayız."

Bununla birlikte, söz söyleme sanatının öğretilmesi için eğitim programlarında da değişiklik yapılmamıştır. Sorun güncelliğini korumaktadır.

Buna karşılık, siyasal partiler ve işçi kuruluşları, topluluk karşısında konuşmaya yatkın olan üyeleri için kurslar açmıştır. Bu girişimlerin çoğu tam bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu da, birkaç düzine ilke içine sığdırılması olanaksız olan bu sanatın karmaşıklığının dikkate alınmasından ileri gelmiştir.

L'ART ORATOIRE adlı yapıttan
Çeviren: N. Murat KURMUŞ

- *Bilim şimdiye kadar başarı kazanmış bir takım reçetelerin tümüdür.*

VALERY

- *Uygulamak, istemektен önce gelmelidir.*

ALAIN

- *Düşünmek kolaydır, uygulamak güçtür. Dünyada en güç olan şey de, insanın düşüncesine göre birşeyi uygulamasıdır.*

GOETHE

- *Asıl mühim olan şey bulmak değil, insanın bulunan şeyi kendisine mal etmesidir.*

VALERY

- *İstatistikçi dünyayı parça parça keserek öldürür; şair bir dünya yapar ve ona can verir. Büyük eylem adamı, ayaklı kütüphane dediğimiz ansiklopedik bilgi sahiplerinden daha ziyade şaire yakındır.*

André MAUROIS

- *Fırtınalar insanın denizi sevmesine engel olamaz.*

André MAUROIS